

***Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844: nu ook inheems in België (Coleoptera: Zopheridae)**

Willy TROUKENS

Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht, België (email: willy.troukens@skynet.be)

Abstract

On 10.VI.2015 and on 28.VII.2016, a specimen of *Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844 (Coleoptera: Zopheridae) was found in the Botanic Garden Jean Massart at Oudergem. On 28.VIII.2016 a third specimen was caught near the Scheutbos park in Anderlecht. This little beetle is new for the Brussels Capital Region. After a single capture in 1878, this species is again recorded in Belgium since 2008 with observations in the provinces Vlaams-Brabant, Limburg, Oost-Vlaanderen and West-Vlaanderen. *Synchita undata* lives in broadleaved forests under the bark of decaying stems and branches which are affected by brittle cinder (*Kretzschmaria deusta*). It is dispersed in Central and South Europe. We notice that this area is slowly expanding northwards. Since a few years this insect has also been seen in England, Germany and Alsace (France).

Keywords: Coleoptera, Zopheridae, *Synchita undata*, faunistics, Belgium, Europe

Samenvatting

In de Botanische Tuin Jean Massart te Oudergem werd op 10.VI.2015 en op 28.VII.2016 telkens een exemplaar aangetroffen van *Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844 (Coleoptera: Zopheridae). Op 28.VIII.2016 volgde een derde vangst in de buurt van het Scheutbospark te Anderlecht. Dit kevertje is nieuw voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Na een éénmalige vondst in 1878 is deze soort in België pas vanaf 2008 opnieuw waargenomen in de provincies Vlaams-Brabant, Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen. Dit kevertje leeft in loofbossen onder schors van dode stammen en takken die aangetast zijn door de korsthoutskoolzwam (*Kretzschmaria deusta*). *Synchita undata* komt verspreid voor in Zuid- en Centraal-Europa. Wij stellen echter vast dat hij zijn areaal stilaan noordwaarts uitbreidt. Sinds enige jaren wordt hij ook opgemerkt in Engeland, Duitsland en de Elzas (Frankrijk).

Résumé

Deux exemplaires de *Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844 (Coleoptera: Zopheridae) ont été découverts le 10.VI.2015 et le 28.VII.2016 dans le Jardin Botanique Jean Massart à Auderghem. Un 3ème spécimen fut trouvé le 28.VIII.2016 près du Parc du Scheutbos à Anderlecht. C'est une nouvelle espèce pour la Région de Bruxelles-Capitale. Après une seule capture en 1878, ce petit coléoptère a été observé à nouveau en Belgique à partir de 2008 dans les provinces du Brabant Flamand, du Limbourg, de la Flandre-Orientale et de la Flandre-Occidentale. Cette espèce vit dans les bois de feuillus, sous l'écorce des arbres morts qui sont attaqués par l'ustuline brûlée (*Kretzschmaria deusta*). *Synchita undata* présente une large distribution discontinue en Europe centrale et méridionale. Néanmoins, nous constatons que son aire de répartition s'agrandit peu à peu vers le nord. Depuis quelques années, sa présence est aussi signalée en Angleterre, en Allemagne et en Alsace (France).

Inleiding

Op het einde van een 4-daagse hittegolf vond ik op 28.VIII.2016 in mijn kleine lichtval te Anderlecht (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) een exemplaar (Fig. 1) van *Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844 (leg. et coll. Willy Troukens). Na 45 jaar veldwerk aan de westrand van Brussel was dit mijn eerste vondst van dit kevertje. In de Botanische Tuin Jean Massart te Oudergem, waar tijdens 2015 en 2016 onderzoek werd gedaan naar invertebraten, werd *S. undata* eveneens aangetroffen. Op 10.VI.2015 en op 28.VII.2016 zat hier telkens één exemplaar in een kruisvormige raamval, geasd met een feromoonpreparaat en enkele oesterzwammen (*Pleurotus*) (leg. Drumont & Raemdonck, in Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (RBINS)). Al vlug bleek dat wij hier te doen hadden met een nieuwe *Synchita*-soort voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Fig. 1. *Synchita undata*
(foto: C. Locatelli).

Beschrijving

Synchita undata is 2,3 tot 3,5 mm lang. De basiskleur aan de bovenkant is roodbruin tot zwart. Sprietten lichtbruin, 10-ledig, met een bolronde, ongelede eindknop. Kop tamelijk dik. Halsschild met afgeplatte zijrand. Zowel op het halsschild als op de dekschilden met korte borstelhaartjes en een lichtbruin vlekkenpatroon. De borstelhaartjes op de dekschilden staan in lengterijen. De poten zijn lichtbruin en tamelijk kort.

Levenswijze

Volgens MÖLLER *et al.* (2006) is *S. undata* een bewoner van loofbossen en parkdomeinen waar hij te vinden is onder schors van dode stammen en takken die aangetast zijn door de korsthoutskoolzwam (*Kretzschmaria deusta*). In België is het kevertje aangetroffen op dode beuken (*Fagus*) en zomereiken (*Quercus robur*) (Crevecoeur L., pers. med.). Duitse bronnen noemen ook lijsterbes (*Sorbus aucuparia*), esdoorn (*Acer*) en linde (*Tilia*) (MÖLLER *et al.*, 2006).

De meeste Zopheridae leven op dood hout en rottend plantenmateriaal waar ze zich voeden met schimmels en paddenstoelen. Hun monddelen zijn aangepast om te boren in gezond en dood hout hetgeen potentiële schade kan veroorzaken aan timmerhout.

Verspreiding in Europa

In de vorige eeuw stond *S. undata* bekend als een zeldzaam kevertje uit Zuid- en Centraal-Europa met een fragmentarische verspreiding van Frankrijk tot Slowakije (HORION, 1961). SLIPINSKI (2013) noemt de volgende landen: Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Cyprus, Frankrijk, Groot-Brittannië, Hongarije, Italië, Oostenrijk, Portugal, Roemenië, Slowakije, Slovenië en Tsjechië. Volgens dezelfde auteur ontbreekt het kevertje in de Benelux, Duitsland, Noord- en Oost-Europa, Spanje en de meeste Balkanlanden.

Wij stellen echter vast dat *S. undata* zijn areaal stilaan noordwaarts uitbreidt. In Engeland werden in 1984 de eerste exemplaren ontdekt in het Windsor Great park (Berkshire) (MENDEL & OWEN, 1987). Op 15.V.2011 volgde een nieuwe vangst in het Devil's Spittleful Nature Reserve (Worcestershire) en op 30.V.2011 nog eens 16 exemplaren in een naburig bosgebied (BROWN, 2011). In Duitsland werd *S. undata* voor het eerst ontdekt in 1991 in het Schwamheimer Wald nabij Frankfurt in Hessen. Sindsdien is dit kevertje in Südhessen goed ingeburgerd. In 1996 volgden nieuwe vondsten nabij de Niederrheinische Bucht in Nordrhein-Westfalen en in de buurt van Dresden in Sachsen. Daarna werd ook nog 1 exemplaar verzameld in 2003, even ten oosten van Weisweil in Baden-Württemberg (REIBNITZ & BENSE, 2003). In Nederland is *S. undata* nog steeds niet gesignaleerd (VORST, 2010). In Frankrijk is *S. undata* bekend in het Zuiden en het Zuid-Oosten. Het kevertje komt ook voor in de streek rond Parijs. Hervé Bouyon heeft hem op 22.IX.2010 gevangen in het woud van Compiègne in

het Oise-departement en hij vond hem ook op verschillende plaatsen in de streek van Ile-de-France (Bouyon H., pers. med.). In Noord-Frankrijk zou *S. undata* nog ontbreken. Er zijn geen gegevens bekend (Décobert O., pers. med.) Het kevertje heeft ondertussen al wél de Elzas bereikt. In 2000 was er een vangst aan de voet van de Vogezen te Saint-Hippolyte en op 10.VI.2014 nog 1 ex. te Gruenhof (CALLOT, 2016). Ook in Spanje is *S. undata* onlangs aangetroffen. In 2014 werd het eerste exemplaar gemeld in de provincie Catalunya (VIÑOLAS *et al.*, 2014).

Synchita undata in België (Fig. 2)

In de collecties van het KBIN bevindt zich slechts één *S. undata* met de volgende informatie: Tournai, 14.IX.1878 (collectie J. Tosquinet). Vermoedelijk gaat het hier om een adventief exemplaar. Pas de laatste 10 jaren duikt dit kevertje weer op in ons land. Luc Crevecoeur, die verschillende bosgebieden inventariseerde met de nadruk op houtbewonende insecten, ontdekte op 29.IV.2008 voor het eerst weer een *S. undata* op een dode beuk in het Kolmontbos te Tongeren (prov. Limburg). Al vlug volgden andere vondsten. De onderzoeker bezorgde mij verder de volgende gegevens: Hoeselt (prov. Limburg), 25.III.2010 1 ex. in een loofbos; Bierbeek (prov. Vlaams-Brabant), 28.IV.2011 1 ex. op een dode zomereik en op 28.V.2011 2 ex. op een dode beuk in het Meerdaalwoud; Hoeilaart (prov. Vlaams-Brabant), 28.IV.2011 1 ex. op een dode beuk in het Zoniënwoud; en opnieuw te Tongeren (prov. Limburg), 2.VIII.2012 2 ex. in een loofbos te Riksingen; verder ook nog te Oudenaarde (prov. Oost-Vlaanderen), 1.IX.2014 1 ex. in het Bos t'Ename. In de provincie West-Vlaanderen ontdekte Manuel Valueza op 16.III.2014 het eerste exemplaar in de Galgenbossen te Elveringe (waarnemingen.be). Daar dit kevertje nu ook al voorkomt in 4 provincies en op 2 plaatsen in het Brussels hoofdstedelijk gewest is de conclusie duidelijk: *S. undata* zit in een expansieve fase en breidt zijn Belgisch areaal snel uit.

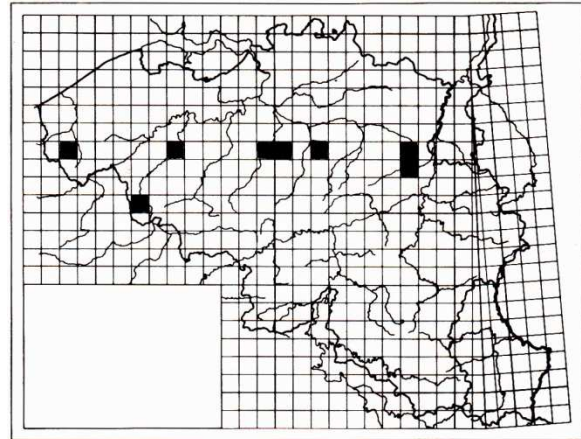

Fig. 2. Vindplaatsen van *Synchita undata* Guérin-Ménéville, 1844 in België.

Dankwoord

Informatie en gegevens voor dit artikel werden mij vriendelijk bezorgd door Hervé Bouyon (Association des Coléoptéristes (ACOREP-FRANCE), La Garenne-Colombes, F), Luc Crevecoeur (Genk), Olivier Décobert (Société Entomologique du Nord de la France (SENF), Lille, F), Alain Drumont (RBINS, Brussel), Stefan Kerkhof (RBINS, Brussel) en Hugo Raemdonck (Jette). De bijzonder geslaagde foto werd gemaakt door Camille Locatelli (RBINS, Brussel). De exemplaren uit Oudergem, vermeld in dit artikel, zijn afkomstig uit het inventarisatieverslag van "Objectief 1000". Dit project was bedoeld om de insectenrijkdom van de Botanische Tuin Jean Massart te onderzoeken. Het veldwerk hiervoor genoot de logistieke steun en sponsering van Leefmilieu Brussel. Het past dan ook speciaal een dankwoordje te richten aan mevr. Céline Fremault (Brussels minister voor Leefmilieu), dhr. Olivier Beck (projectleider) en dhr. Guy Rotsaert voor de nodige vergunningen. Wij zijn ook veel dank verschuldigd aan het personeel van de Botanische Tuin, vooral aan dhr. Thierry Bruffaerts (site-verantwoordelijke van Leefmilieu Brussel) en dhr. Jean Vermander (Université libre de Bruxelles) voor hun enthousiaste medewerking aan dit project. Aan allen hartelijk dank !

Bibliografie

- BROWN A., 2011. - Notable coleoptera found in the Kiddermaster area 2008-2011. *Worcester Record*, 31: 6–9.
 CALLOT H., 2016. - *Catalogue. Supplément au tome 9 - Clavicornes 1 - du Catalogue et atlas des coléoptères d'Alsace.* (<http://soc.als.entomo.free.fr/MAJclavicorn.html>) (bezocht 13.X.2016).
 HORION A. 1961. - *Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer, Bd. VII, Clavicornia, 1. Teil, (Sphaeritidae bis Phalacridae).* Kommissionsverlag Buchdruckerei Aug. Feyel.

- MENDEL H. & OWEN J. H., 1987. - *Cicones undata* new to Britain. *Entomologist's record and journal of variation*, 99: 93–95.
- MÖLLER G., GRUBE R. & WACHMANN E., 2006. - *Käfer im und am Wald*. Fauna Verlag, Nottuln.
- REIBNITZ J. & BENSE U., 2003. - *Cicones undatus* Guérin - neu für Baden-Württemberg (Col. Colydiidae). *Mitteilungen des Entomologischen Vereins Stuttgart*, 38: 39.
- SLIPINSKI A., 2013. - Coleoptera, Zopheridae. - In: AUDISIO P. (Ed.). *Fauna Europaea, Coleoptera, version 2.6.2*. - www.faunaeur.org (bezocht 29.X.2016).
- VIÑOLAS A., MUNOS BATET J. & SOLER J., 2014. - Es confirma la presència de *Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844 (Zopheridae) a la península Ibèrica i es donen noves o interessants citacions de coleòpters per a Catalunya (Coleoptera). *Orsis: organismes i sistemes*, 28: 105–120. (<http://ddd.uab.cat/record/143952>).
- VORST O., 2010. - *Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera)*. Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging 11, Amsterdam.